

ПЕТТО МИСЛЕЊЕ ЗА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Краток преглед и препораки

Советодавниот комитет
за Рамковната конвенција
за заштита на
националните
малцинства (ACFC)

Усвоено на 18 мај 2022

ACFC/OP/V(2021)10

Објавено на 21/09/2022

Секретаријат на Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства
Советот на Европа
F-67075 Strasbourg Cedex
Франција

www.coe.int/minorities

1. Северна Македонија постигна значителен напредок во правната заштита на правата на лицата кои припаѓаат на националните малцинства, особено во полето на антидискриминација и употреба на албанскиот јазик. На политичко ниво, Стратегијата „Едно општество за сите“ обезбедува вреден патоказ кон интегрирано мултиетничко општество и е во согласност со принципите на Рамковната конвенција со оглед на тоа што промовира почитување на различностите преку меѓукултурен дијалог. Сепак, треба да се подобри практичното спроведување на законодавството и политиките за националните малцинства.

Опсег на примена, попис

2. Северна Македонија продолжува да ја применува Рамковната конвенција првенствено за националните малцинства наведени во Уставот (Албанците, Бошњациите, Ромите, Србите, Турците и Власите), иако се применува одредена флексибилност во однос на непризнаените групи. Пописот во 2021 година беше спроведен без поголеми проблеми, иако беа пријавени мали неправилности. Транспарентноста при обработката на собраните податоци ќе биде клучна за да се обезбеди доверба во резултатите од пописот откако ќе се објават.

Антидискриминација и еднаквост

3. Значително е подобрена правната заштита од дискриминација со новиот Закон за спречување и заштита од дискриминација, кој исто така предвидува понезависно тело за еднаквост со зајакнат мандат. Сепак, ниту ова тело ниту Народниот правобранител не се опремени со соодветни ресурси за ефективно да ги исполнат своите мандати. Недостигот на документација продолжува да биде главна пречка за Ромите во пристапот до нивните права бидејќи мерките преземени во последните години сè уште не ги дадоа посакуваните резултати.

Промоција на културите на националните малцинства

4. И понатаму нема наменски средства за културите на националните малцинства, што значи дека малцинските здруженија мора да се натпреваруваат со другите културни чинители за истите ограничени средства. Стратегијата „Едно општество за сите“ воведи инклузивен пристап кон културната политика. Ова се рефлектира и во новиот културен концепт за градот Скопје, кој дава простор за богатата етничка и јазична разновидност на главниот град.

Толеранција и меѓукултурен дијалог

5. Иако меѓуетничките односи се чини дека се подобрени во споредба со последниот циклус на мониторинг, етничките, верските и јазичните линии на поделба продолжуваат да постојат и редовно излегуваат на површина во моменти на криза. За да се обезбеди одржливост на Стратегијата „Едно општество за сите“, потребна е поголема политичка поддршка на

високо ниво, солидно финансирање и достапност до практичарите на терен.

Заштита од непријателство и насилство

6. Правната рамка за борба против говорот на омраза и криминалот од омраза беше дополнително подобрена, но нејзината примена продолжува да биде незадоволителна и говорот на омраза, особено на интернет, е сериозен проблем. Имаше неколку случаи на кршење на човековите права од страна на полициските органи, вклучително и граничната и затворската полиција. Ретки се соодветните истраги за такви случаи или санкциите против припадниците на полицијата.

Медиуми

7. Воспоставени се јавни радио и ТВ канали кои целосно емитуваат на албански јазик и кои произлегуваат од претходно постоечкиот канал за сите малцинства. Времето на емитување, исто така, значително се зголеми за другите јазици на малцинствата. Сепак, ова зголемување не беше усогласено со соодветни ресурси, што негативно влијае на квалитетот на програмите. Потребна е координација помеѓу одделните редакции на јазиците на малцинствата и континуирана поддршка на двојазични и повеќејазични програмски формати за да се создаде заеднички медиумски простор неопходен за интеграција на општеството.

Јазични права

8. Новиот Закон за употреба на јазиците усвоен во 2018 година ги проширува правата на албанските говорници и на национално и на локално ниво. Сепак, постои значителен јаз меѓу законот и практичната примена. Потребни се значителни инвестиции во обука и регрутирање на преведувачи и толкувачи, како и двојазичен персонал за да се обезбеди ефикасно и правилно спроведување на законот.

Образование

9. Развиени се концепти и наставни материјали кои промовираат интеркултурно образование, но во пракса мешаните средини во училиштата и училиниците остануваат исклучок. И покрај умереното зголемување на стапките на упис и намалувањето на посетувањето на специјалните училишта, децата Роми продолжуваат да имаат значително пониски образовни резултати. Достапно е упатство на босански јазик. Прифаќањето на изборната настава на јазиците на малцинствата е ниско, бидејќи прагот за отворање паралелка е превисок, а родителите не се соодветно информирани. Квалитетот и достапноста на наставните материјали за јазиците на малцинствата се незадоволителни.

Учество

10. Преземени се чекори за системот за правично застапување во јавниот сектор да биде поефективен и заснован на заслуги, но учеството на помалкубројните малцинства и жените треба да се зголеми. Социоекономското учество на лицата кои припаѓаат на

малцинствата кои живеат во руралните средини се карактеризира со висока невработеност, недостаток на пристап до образование и инфраструктура и депопулација. Ромите се жртви на структурна

дискриминација во секторите за вработување, домување и здравство и се особено силно погодени од ефектите на пандемијата предизвикана од Ковид-19.

ПРЕПОРАКИ

11. Советодавниот комитет смета дека сегашните заклучни забелешки и препораки би можеле да послужат како основа за одлуката што треба да ја усвои Комитетот на министри во однос на имплементацијата на Рамковната конвенција од Северна Македонија.

12. Органите се поканети да ги земат предвид деталните забелешки и препораки содржани во сегашното мислење на Советодавниот комитет. Особено, тие треба да ги преземат следниве мерки за понатамошно подобрување на имплементацијата на Рамковната конвенција:

Препораки за итно дејствување

13. Советодавниот комитет ги повикува органите да преземат понатамошни чекори кон промовирање на интегрирано општество кое се заснова на почит и доверба меѓу различните заедници. За да се обезбеди одржливост на Стратегијата „Едно општество за сите“, органите треба да обезбедат политичка поддршка на високо ниво, солидно финансирање и достапност за практичарите во образованието, медиумите и граѓанското општество, како и за пошироката јавност. Понатаму, се повикуваат органите да спроведат интеркултурен пристап кон образованието преку распределба на соодветни ресурси, да се продолжи со преглед на наставните материјали и обука на наставниците и другиот образовен кадар за културите, историјата и сегашната ситуација на различните малцинства. Треба да се обезбедат поредовни контакти меѓу учениците од различно етничко потекло, вклучително и преку обезбедување мешани средини во училиштата и училишните.

14. Советодавниот комитет ги повикува органите да ги зголемат напорите за спречување на кршењето на човековите права на лицата кои припаѓаат на националните малцинства од страна на полицијата. Понатаму, тие треба да обезбедат ефективност на механизмите за надзор во рамките на Министерството за внатрешни работи, Јавното обвинителство и Канцеларијата на Народниот правобранител, како и наводните случаи на полициско недолично однесување да се истражуваат и соодветно се санкционираат.

15. Советодавниот комитет ги повикува органите да го подобрат пристапот на децата Роми до квалитетно образование преку зајакнување на добрите практики како што се образовните медијатори, стипендиите и образовните додатоци и родителите да бидат информирани за ова. Органите, исто така, треба да го зголемат уписот во предучилишните установи и решително да се осврнат на де факто сегрегираниот образование. Понатаму, органите се повикуваат да

обезбедат Ромите во пракса да имаат пристап до законски гарантираните бесплатни здравствени услуги, вклучително и до дијагноза, лекување и вакцинација поврзани со Ковид-19. Посебно внимание треба да се посвети на пристапот до услуги и информации за репродуктивното здравје за Ромките. Органите треба да инвестираат повеќе во регрутирање и обука на ромски здравствени медијатори и лекари, особено кај жените.

Дополнителни препораки¹

16. Советодавниот комитет ги повикува органите да ги обезбедат потребните ресурси за Комисијата за спречување и заштита од дискриминација и Народниот правобранител да можат самостојно и ефективно да ги исполнат своите мандати.

17. Советодавниот комитет ги повикува органите да обезбедат наменско и одржливо финансирање на ниво што ги задоволува културните потреби на лицата кои припаѓаат на националните малцинства и да продолжат со напорите за зајакнување на инклузивниот пристап кон културната политика.

18. Советодавниот комитет ги повикува органите да се погрижат инцидентите на криминал од омраза и говорот на омраза навремено да се препознаат, евидентираат и ефективно да се истражат и одговорните да бидат изведени пред лицето на правдата. Треба да им се даде сета поддршка на постојните иницијативи против говорот на омраза на интернет, како што се Советот за етика во медиумите и Регистарот на професионални и етички онлајн медиуми.

19. Советодавниот комитет ги повикува органите да доделат доволно ресурси за редакциите на јазикот на малцинствата во јавниот радиодифузен сервис. Органите, исто така, треба да обезбедат јавниот радиодифузен сервис постојано да промовира меѓукултурно почитување и разбирање, а со тоа да придонесе за интеграција на општеството. Тие треба да размислат за обезбедување поддршка на печатените или онлајн медиуми за помалкубројните малцинства.

20. Советодавниот комитет ги повикува органите да ја подобрат имплементацијата на Законот за употреба на јазиците преку значително зголемување на нивните инвестиции во обука и регрутирање на преведувачи и толкувачи и континуирано да го оценуваат неговото влијание. Треба да се разјаснат одредбите на законот за јазичните права на помалкубројните национални малцинства.

21. Советодавниот комитет ги повикува органите да ги подобрат условите за настава на и од јазиците на

¹ Препораките подолу се наведени по редослед на соодветните членови од Рамковната конвенција.

малцинствата. Треба да се намали минималниот број на ученици за отворање на час по јазик на малцинствата, а подигнувањето на свеста и анкетите за барањата да се спроведуваат редовно пред секоја учебна година. Органите треба да ги разгледаат можностите за поттикнување на познавање на јазиците на малцинствата, особено албанскиот, кај децата од мнозинството.

22. Советодавниот комитет ги повикува органите да го зголемат социо-економското учество на лицата кои припаѓаат на националните малцинства кои живеат во руралните средини преку инвестирање во инфраструктура и можности за вработување и насочена поддршка за младите лица од малцинствата. Треба да се обезбеди ефективно учество на засегнатите заедници.

23. Советодавниот комитет ги повикува органите, во тесна соработка со претставниците на Ромите, да го зголемат учеството на Ромите на пазарот на трудот преку програми кои се посебно приспособени кон соодветните целни групи, вклучително и Ромките, и да обезбедат дека пандемијата „Ковид-19“ нема несразмерно да влијае на социо-економското учество на Ромите.

Следење на овие препораки

24. Советодавниот комитет ги охрабрува органите да организираат последователен настан по објавувањето на ова мислење од петтиот циклус. Се смета дека последователниот дијалог за преглед на забелешките и препораките дадени во ова мислење би бил корисен. Понатаму, Советодавниот комитет е подготвен да ги поддржи органите во препознавање на најефикасните начини за спроведување на препораките содржани во ова мислење.

Советодавниот комитет на Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства е независно тело кое му помага на Комитетот на министри на Советот на Европа во оценувањето на соодветноста на мерките преземени од страните на Рамковната конвенција за да се применат наведените начела.

Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства, која беше усвоена од Комитетот на министри на Советот на Европа на 10 ноември 1994 година и стапи на сила на 1 февруари 1998 година, поставува начела што треба да се почитуваат, како и цели што треба да ги постигнат државите, со цел да се обезбеди заштита на националните малцинства. Текстот на Рамковната конвенција е достапен на англиски и француски јазик, како и на македонски, албански, босански, ромски, српски и турски јазик, покрај другите јазици.

Целосното мислење објавено на англиски и француски ја содржи евалуацијата на Советодавниот комитет врз основа на информациите содржани во петтиот државен извештај, други пишани извори, како и информации добиени од Советодавниот комитет од владини и невладини соговорници при посетата од 8 до 12 ноември 2021 година.

Краткиот преглед на заклучоците и препораките преведени на македонски и албански јазик се достапни и на следнава веб-страница:

Советот на Европа е водечка организација за човекови права на континентот. Се состои од 46 земји-членки, од кои сите се исто така членки на Европската унија. Сите земји-членки на Советот на Европа ја потпишаа Европската конвенција за човекови права, договор наменет да ги заштити човековите права, демократијата и владеењето на правото. Европскиот суд за човекови права го мониторира спроведувањето на Конвенцијата во земјите-членки.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE